

ביטול "מודעא"

מאת אליהו הומינר

הקונטרס "מודעא רבה" ושברו

בעניין הקונטרס שנתפרסם לאחרונה ושמו "מודעא רבה", ובו דברים קשים כגידין כנגדי וכנגד מה שהעליתי להלכה בהלכות עירובין, מתוך יהירות והתנשאות בלתי נתפסות המלוות בגידופים וחירופים שונים.

הנה מודעת זאת שבשנים האחרונות מתנהל פולמוס הלכתי בעניין העירוב בעיירות הגדולות בארה"ב, אלו מחייבים את התקנת העירוב כתקנת חכמים ואלו שוללים מטעמים שונים. גם אני הקטן החזקתי בשולי גלימת הרבנים החשובים הסוברים שיש לתקן עירוב בכל מקום שהדבר מתאפשר בהשגחה ובתכלית ההידור, וכתבתי בזה כמה וכמה מאמרים וקונטרסים כדרכה של תורה.

אחת הנקודות העומדות במרכז הדיון היא השאלה האם הערים הגדולות שבימינו הינם רשות הרבים דאורייתא. גם בעניין זה הסכימו כמה מחשובי הרבנים העוסקים בתחום זה שלכל הפחות בדעת רבותינו נשיאי חב"ד, אדמו"ר הזקן ואדמו"ר הצמח צדק, אין דין רה"ר בזמננו גם בערים הגדולות. גם בעניין זה הארכתי להביא ראיות הן מהגמרא והפוסקים והן מדברי רבותינו, ויצאתי למלחמתה של תורה בנידון זה כנגד ת"ח אחד מאנ"ש שכתב שדעת רבותינו היא שיש היום רה"ר דאורייתא.

מאז שנתפרסמו מאמרי ומאמרי הרבנים החשובים, ובהם ראיות והוכחות המכריחות לומר שדעת אדה"צ והצ"ח היא שאין לנו רה"ר דאורייתא, שוב לא הגיב אותו ת"ח שכתב בזה, ופסק מלכתוב בעניין זה. וכעת קם על מקומו הרב זיאנץ שליט"א והאריך בקונטרסו לטעון שיש דין רה"ר דאורייתא לערי ארה"ב בימינו, וגם על דבריו השבתי והעליתי כנגדם קושיות חזקות ומכריעות.¹

והנה כעת יצא הרב זיאנץ בקונטרסו "מודעא רבה", ובא בו להשיב על הטענות והקושיות שהעליתי כנגד שיטתו. כאמור, הקונטרס "מודעא רבה" מלא מזן אל זן בדברי בלע אישיים כנגדי בסגנון של כתיבי פלסתר (ועיין שם שמכנה אותי לאורך הקונטרס "המסלף"²), מתוך שחץ וגסות הרוח, הרחק כמטחוי קשת מדרכה של תורה. על רוב דבריו אלו אינני מתכוון להגיב כלל, למעט מה שכותב כמה וכמה פעמים שאינני מאן דאמר בהלכות עירובין ושאיין לי יד ורגל בהלכה – שאם אשתוק בזה יבואו לזלזל בדברי – אציין שזה לי כבר כמה שנים שקיבלתי סמיכת חכמים להורות בענייני עירובין מאת הגאון הרב ר' גבריאל ציננער שליט"א בעל "נטעי גבריאל", ודי בזה.

הפרכת יסודם של קונטרסי הרב זיאנץ

בנוגע לטענות ההלכתיות שבקונטרס, הנה מלבד החזרה על דבריו שכבר כתב בקונטרסים הראשונים לא העלה ולא הוריד, כי לא עלה בידו להשיב להשגה העיקרית שכתבתי עליו ועל דבריו: שאבן הראשה, שכל ג' קונטרסיו מיוסדים עליה, נסתרת מתלמוד ערוך בעירובין וכדלקמן, ובנפול היסוד המט ימוטו כל הסברות והראיות שהערים [ועוד חזון למועד להראות ביטול שאר הצעותיו ודיחוקיו].

עיקר המכוון בדברי הרב הנ"ל היה לטעון שבערים הגדולות, שיש בהם ששים ריבוא, אי אפשר לערב בלא ד' מחיצות שאין בהם פרצות של ט"ז אמה. ודבריו אלו נפלו בבירא, כי יסוד דבריו הוא בדברי אדה"צ לגבי ב' מחיצות, שהרב הנ"ל נדחק לחינם לפרשם שלא כפשוטם³ (וכפי שאפרט לקמן בסעיף ד), ועל יסוד פירוש מוטעה זה בנה הרב הנ"ל את כל בניינו [שהתנאי של שערים מכוונים הוא רק כאשר

¹ ונתפרסמו בקבוצת התורנית "ליבון הילכתא".

² ויעויין בזה קידושין ע ובהלכות אסורי ביאה יט, יז.

³ וזה דרכו בכל הקונטרס: לדחוק פירושים מאוחרים (כגון מבעל אגרות משה) בדברי אדה"צ והצ"ח, הגם שמשמעותם המפורשת סותרת לכך.

ישנה חומה, ושתנאי זה אמור גם כאשר ישנם ד' מחיצות. כי לפי האמת שאדה"ז דיבר על מקרה של ב' מחיצות אין להלכה זו שום עניין לעיירות הגדולות, שבהן יש ג' וד' מחיצות וממילא אין בהם את התנאי שבשערים מכוונים יהיה דין של רה"ר.⁴ היכי תמצי של מקום שאין בו ג' מחיצות עומ"ר שייכת רק בעיירות הקטנות, ובהן אין דין רה"ר דאורייתא בכל מקרה (כי אין בהן ששים ריבוא). אם כן, על פי הראיות שאכתוב לקמן התמוטט כל המגדל של קרוב לד' מאות עמודים שכתב בזה הרב הנ"ל.

מוקד הדין וביני הרב זיאנץ

ובהקדים פרשת הדין והדברים עד כה בקצרה:

בשני הקונטרסים הקודמים האריך הרב זיאנץ לטעון שלושה טענות מרכזיות:

- (א) שגם לדעת אדה"ז, שפסק כדעת חכמים שאין הרבים מבטלים המחיצות, מודים חכמים לר' יהודה שכאשר ישנן פרצות של טז אמות הרבים מבטלים המחיצות,⁵ וזאת גם כאשר ישנן ארבע מחיצות עומד מרובה על הפרוץ. טענתו זו, כפי שכתב שם כמה וכמה פעמים, מיוסדת על דברי המשכנות יעקב בתשובתו.
- (ב) שהתנאי האומר שרק במבוי המכוון משער לשער יכול להיות דין רה"ר, קאי רק בעיר מוקפת חומה, וכשיטת האגרות משה.
- (ג) שהתנאי של שיטת רש"י על דין רה"ר, שצריכים להיות ששים רבוא בוקעים, כוונתו לבוקעים בעיר ולא ברחוב, וגם זה כשיטת האגרות משה.

וכבר כתבת⁶ שנראה דאישתמיטיה להרב הנ"ל התשובה השניה שכתב הבית אפרים על דברי המשכנות יעקב, וזה לשונו (חלק אורח חיים סימן כז):

"ולולי כי מוחזקי במכ"ת דדייק וגמיר שמעתא, הייתי אומר כמו שכתב בסוף ספר נה"כ בשם תשו' ב"י שכתב לחכם אחד שדומה למי שאחר שלמד כל מסכת עירובין כו', ונפלאתי איך טחון הדברים שהוציא מפיו וכתב שאין צריך לפנים, ולדבריו כל מה שנתחבטו בזה ללמוד מדברי רבה בב"ח שאמר ירושלים כו' היא כר"י ולא כרבנן ליתא, דגם רבנן מודו בהא שאם אינן נעולים הוא ר"ה כיון שהשערים רחבים י"ו אמה אין מועיל שם ד"מ, ומה לי לאחר שנפרצו או קודם שנפרצו ואין שם דלתות נעולות".

דהיינו שמפורש יוצא ממהלך הגמרא בעירובין דף כב, לגבי ירושלים, שחכמים לא הצריכו דלתות כדי לערב, וחייב הדלתות הוא רק לשיטת ר' יהודה שר' יוחנן פסק כוותיה⁸. והרי בירושלים לכולי עלמא היו הפרצות יותר מט"ז אמות, ואם כן ברור הדבר שלדעת חכמים אין צורך בדלתות בכדי לערב מקום המוקף ד' מחיצות, גם אם ישנם שם פרצות של ט"ז אמות.

ולדברים אלו הודה המשכנות יעקב (או"ח סימן קכב), וכתב שאכן לדעת חכמים אין צורך בדלתות, ושכוונתו הייתה לומר שכאשר רשות הרבים גמורה עוברת דרך הפרצות, דהיינו טז אמה⁹, קודם שעושים

⁴ ומכאן תשובה גם לטענותיו של הרב הנ"ל מדין מפולש, כי אפילו אם נקבל שהתנאי מכוון תלוי רק באם המקום מוקף חומה, כיון אדה"ז רק כתב הך תנאי שדיבר על מקום שמוקף חומה, הרי כתב אדה"ז להדיא שמדובר בחומה של ב' מחיצות בלבד, והיכי תמצי כזה נמצא כמעט בכל רחוב על ידי מחיצת הבתים, וכך גם פרשו המאירי והרשב"א בדברי הרמב"ם שכתב "מדינה המוקפת חומה" שהכוונה לשתי מחיצות, כמו שאבאר לקמן.

⁵ ואז המחיצות כאילו אינן, ויש שם כל דיני רה"ר.

⁶ בקבוצה "ליבון הילכתא" הנ"ל.

⁷ שו"ת בית יוסף דיני כתובות סימן יא: "השואל, אחר הראיות שהבאתי, שאלה זו, נראה כאותו שלמד מסכת ערובין ואח"כ שאל: מביי או מכוי".

⁸ הגם שלמסקנת הסוגיה שם, לדעת אדה"ז, בירושלים לא היו ד מחיצות אלא ב' מחיצות בלבד, כי שתיים מהמחיצות אינן נחשבות (מדין סילוק מחיצות), ולכן היה בירושלים דין רה"ר, וכפי שיתבאר לקמן בפנים.

⁹ ולהעיר שגם לדעת המשכנות יעקב אין מושג של דין פרצה דאורייתא ברוחב טז אמה (כסגנונו של הרב הנ"ל), וכתב רחב זה רק משום שזוהי מדת הרוחב של רה"ר, וכדעת הפוסקים שרה"ר שנתקצר אינו רה"ר. אך לשיטת

צורת הפתח אזי המחיצות בטלות ויש דין רה"ר גם לדעת חכמים (כי לדעת המשכנ"י פרצה של יותר מעשר אמות היא פרצה דאורייתא, ובוודאי פרצה של יותר מיג אמות ושליש)¹⁰.

[ובדעת אדה"ז פשיטא שגם קודם שעושים צוה"פ אין שם רה"ר במקרה כזה, כי לשיטתו הפרצות אינן פוסלות מדאורייתא, וכפי שהסברתי בכמה ממאמריי, וכן ביאר היטב הגאון הרב אבישיד שליט"א במאמרו בנושא. ועכ"פ נמצינו למדים שלכל הדעות אליבא דחכמים כל שיש שם ד מחיצות אפשר לערב בצורת הפתח (בלא דלתות), גם אם ישנן פרצות של טז אמה].

ומכל זה הוכחתי שם שמ"ש הרב הנ"ל שגם לדעת חכמים צ"ל דלתות כדי לערב, הרי זה נגד גמרא מפורשת.

האם ישנה תשובה לטענותיי בקונטרס החדש

על דברי אלה מגיב הרב הנ"ל בקונטרסו "מודעא רבה" שאמנם לדעת הבית אפרים והמשכנות יעקב דבריו נסתרים מגמרא מפורשת, אך הוא כתב אליבא דהצ"צ ואדה"ז. וראה בקונטרסו השלישי¹¹ איך שנדחק להעמיס בדברי הצ"צ שתי שיטות בתוס' שהם תרתי דסתרי, וארכביה אתריה רכשיה, והעיקר שלא הביא שום יישוב לדברי הגמרא לפי שיטתו התמוהה.

ויש לנו ללמד זכות עליו שאכן סבירא ליה שכדבריו כן היא שיטת אדה"ז והצ"צ, ועל כן לא אכפת ליה שדבריו הם כנגד גמרא מפורשת, כי אדה"ז והצ"צ ידעו הגמרא ובכל זאת כתבו כן (וזאת מלבד לימוד זכות פשוט יותר, שהיה קשה לו להודות בטעותו, שעליה מיוסדים מאות העמודים שכתב להוכיח שיש לנו רה"ר בכל העיירות, ועל כל פנים מוטב היה לו להחריש¹²).

אך דבריו מרפסן איגרי מכמה טעמים:

א. מפורש בדברי הרב זייאנץ שלדעת אדה"ז אתו רבים ומבטלי מחיצות בטז אמה

כמה פעמים כתב בפירוש ששיטת אדה"ז והצ"צ היא שכאשר ישנן פרצות של ט"ז אמות מודים חכמים לר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצות¹³, וכתב שכן היא שיטת המשכנות יעקב¹⁴. אם כן, הרב הנ"ל לא ידע כלל מתשובת המשכנ"י הב"ב¹⁵, ולאחר שראה תשובה זו מנסה לטעון שזוהי שיטה מיוחדת של אדה"ז והצ"צ.

ב. פירושו של הרב זייאנץ בדעת אדה"ז סותר לגמרא ומנוגד לפירושם של פוסקים חשובים

גם אם לדעת הרב הנ"ל כן היא דעת אדה"ז, הרי רבנים חשובים ופוסקים מפורסמים לא הבינו כן בדעת אדה"ז, ומהם: הדברי נחמיה¹⁶; הגה"צ רב פישל הערשקוויץ זצ"ל; הבעלזער דיין הגאון

אדה"ז, שאפילו מבוי שנתקצר (לאורך רה"ר) לעשר אמות יש לו דין רה"ר, וכדעת הרשב"א, אין שום מקום להזכיר מדת רוחב זו.

¹⁰ וכוונת המשכנות יעקב להוכיח בזה שהרי"ף והרא"ש פסקו כר' יהודה, וכפי שהארכתי בזה במ"א, ואכ"מ. ¹¹ עמוד 101. ושם מודה שאכן לדעת תירוץ הב' בתוס' אין נפקא מינה בין פרצות טז ופרצות יג ושליש, אלא שכותב שם שאפשר לצרף ב' השיטות יחדיו. דא עקא שב' שיטות אלו הם תרתי דסתרי, ולכן אי אפשר לפרש כך בגמרא, ולכן באמת לא פירש הרב זייאנץ את סוגיית הגמרא אליבא דשיטתו. והאמת היא שהצ"צ כותב בפירוש שאדה"ז קאי אליבא דהתירוץ הב' בתוס', ודברי הצ"צ אלו נעלמו מהרב זייאנץ.

¹² כפי שנוהג התלמיד חכם שכתבתי המאמרים שלי נגד שיטתו, שאחרי שנתפרסמו מאמרי ומאמרי אחרים בזה שוב אינו כותב שיש בערי ארה"ב בימינו דין רה"ר.

¹³ ראה לדוגמא בקובץ הראשון שפרסם הרב זייאנץ, "ללכת בדרכיו", עמ' 3 ועמ' 61.

¹⁴ הגם שאחר כך השתמט מכך, וכתב שהדברים שכנגדו מפורשים בגמרא רק לדעת המשכנות יעקב והבית אפרים, ואין זה אלא כסות עיניים, כי המעיין בדבריי יראה ברור שכן מפורש יוצא גם בדברי רבינו הצ"צ.

¹⁵ ומכאן וממקומות נוספים בדבריו רגליים לדבר שלא למד כל התשובות בעצמו, ונסמך בזה על מלקטים שונים. ואכמ"ל בזה.

¹⁶ חאו"ח בהשלמות לשו"ע אדה"ז סימן שמה (דף סח עמוד ג), וז"ל שם: "משמע דר"ל דאל"כ הרי זה כפסי ביראות".

הרב שלמה גרוס ז"ל (שכתב כן בקונטרס שהוציא לבאר דין המחיצות שמסביב לברוקלין, ובנה דבריו שם על דברי אדה"ז בקו"א דלא אתו רבים ומבטלי מחיצות) ושאר הרבנים שתיקנו העירוב בבארא פארק; הר"ר מאיר צירקינד (במאמרו בקובץ הערות וביאורים¹⁷); הרה"ג רבי יואל רוזנר שליט"א¹⁸; הגאון והפוסק הותיק בעל נטעי גבריאל, וכן שאר ט"ו הרבנים שחתמו על ה"קול קורא"¹⁹, וכן הרה"ג ר' מיכאל שלמה אבישיד שליט"א, שכתב מאמר נפלא לבאר היטב נידון זה²⁰ (ותוכן דבריו שלדעת רבותינו נשיאנו אין דין רה"ר בזמן הזה אפילו בעיירות הגדולות שלנו, ושמצוה לעשות עירוב בכל מקום שאפשר לעשות בצד היותר טוב). ואם כן, כיצד יכול הרב הנ"ל להעמיד על דעתו לפרש דעת אדה"ז באופן שתהיה כנגד גמרא מפורשת בלא שיהיה בידו ליישב.

ג. בדברי רבינו הצמח צדק מפורש דלא כהרב זיאנץ

הרב הנ"ל דייק כדעתו בדברי הצ"צ בדיוקים דחוקים וקלושים, בעוד שדעת הצ"צ בנידון זה מפורשת בכמה מקומות, ומהם: [א] בשער המילואים לעירובין (עמוד יא): "וכמו כן גבי ד' פסין דביראות דהו"ר רה"י מדאו', אם הרבים בוקעין בהן ס"ל לר' יהודה דמבטלי מחיצתא, וכן ס"ל לר' יוחנן, וחכמים פליגי גבי פסי ביראות וס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא .. ולפ"ז ירושלים אף שאין דלתותיה ננעלות בלילה הרי היא רה"י"; [ב] בשו"ת אר"ח סימן צה: "הפלטיא אם יש לה ד' מחיצות, אף על פי שיש בכל צד מבוי ו"ו אמה, י"ל מדאורייתא אינו רה"ר, כיון שיש לו ד' מחיצות ובכל א' עומד מרובה כפלי כפלים על הפרוץ לא גרע מפסי ביראות"²¹. ומכאן נוכל לראות להדיא שיטת הצ"צ שלדעת החכמים אין צורך בדלתות.

וגם במ"ש הצ"צ בשו"ת שם בסימן מא: "ועוד דכל הא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא לר"י ור' יוחנן זהו כשרוחב הדרך ט"ז אמה כמו ברה"ר. ולר"י ב"ג אמה ושליש גבי פסי ביראות. משא"כ בעשר אמות י"ל לכ"ע לא מבטלי מחיצתא", הרי מפורש שלדעת ר' יוחנן, שלא פסק כחכמים, כאשר ישנן פרצות של טז אמה אתו רבים ומבטלי מחיצות, וא"כ אי אפשר כלל לומר שחכמים מודים בזה [והרב הנ"ל בקונטרסיו הראשונים הביא תשובה זו, ולא ניסה לבטל את תקפה, רק כתב שיש בזה סתירה למ"ש הצ"צ בחידושי הש"ס (כפי דעתו ע"פ דיוקים קלושים²²). ובאמת גם אם היה הצדק עמו, שהייתה כאן סתירה מפורשת, היינו צריכים להניח מ"ש בחידושים ולנהוג כפי שנפסק בתשובות, וכמ"ש בכללי ההוראה²³].

ד. ביאורו של הרב זיאנץ בדעת אדה"ז דחוק ומשולל יסוד

היסוד לכל שיטתו של הרב הנ"ל בדעת אדה"ז, מבוסס על מ"ש בסימן שמה (סעיף יא). וז"ל רבינו שם: "ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים משער לשער, דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה, הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רשות הרבים אם הוא רחב ט"ז אמה, שהרי אין לו אלא ב' מחיצות משני צדדיו בלבד (אם מחיצות אלו אינן רחוקות אמה ברוחב רשות הרבים מכנגד חלל השער)".

¹⁷ גליון תתק"ד, עמ' 50.

¹⁸ בספרו "מנחה עריבה" עמוד כח, ועיין היטב בספר נפלא זה בכל הענין הנידון כאן, ותמצא נחת.

¹⁹ ומצוי הוא לכל דורש בכתובת www.chabaderuv.com. ואם לחשך אדם לסררה ולומר שרק שמונה מבין הרבנים החותמים הם מורי הוראה בפועל, אזכיר כאן שגם הרב זיאנץ בעצמו אינו מורה הוראה בפועל, וד"ל.

²⁰ גם מאמר זה ניתן למצוא בכתובת www.chabaderuv.com

²¹ וביחס לתשובה זו ניסה הרב הנ"ל לטעון שהיא הוה אמינא בלבד שנכתבה על שולי הגליון ונדפסה בטעות בתור תשובה, וכל זה אינו, כי לשון הצ"צ שם היא שהעומד מרובה כפלי כפלים על הפרוץ, ולא שמענו מימינו שצ"ל עומד מרובה בכפלי כפליים, וכפשוט.

²² ובאמת דברי הצ"צ בחידושים נסובים על מימרת ר' יוחנן (שפסק כר' יהודה) "אלמלי דלתותיה ננעלות בלילה" (עירובין כב, א), ובשיטת הריטב"א שפסק כר' יוחנן, ודלא כהלכתא.

²³ ובפרט שבאופן זה דעת הצ"צ סותרת לגמרא מפורשת, וכמו שכתב הבית אפרים [שק"ב] הסכמה לספרו מאדמו"ר האמצעי (ראה אגרות אדמו"ר האמצעי חלק א עמוד רנח-רנט), וראה מה שכתב עליו הצ"צ בשו"ת אבן העזר סימן שז קמ"ה "ועם היות כי רב גובריה ומי אני לפאר אחריו כי קטנו עבה כו"ן].

והנה, הפשט הפשוט בדברי אדה"ז אלו הוא שהאפשרות של רה"ר בתוך מחיצות היא רק כאשר המחיצות שוות לשער, ואינן בולטות לפנים, ונמצא שבאופן זה ישנן שתי מחיצות בלבד (ובלשון הגמרא²⁴ "סילוק מחיצות"), ואז יש דין רה"ר, ובתנאי נוסף: שהשערים יהיו מכוונים זה כנגד זה, כדי שיהיה דומה לדגלי המדבר. וביותר מפרש אדה"ז דבריו בסוגריים שם, שאם המחיצות רחוקות אמה בחלל השער הריהן ד' מחיצות של אמה על אמה, וכדין פסי ביראות, ובאופן כזה פוסק במפורש שאין רה"ר, וכן ביאר דבריו הדברי נחמיה²⁵ (והובאו מדבריו שם בקונטרס של הרב זייאנץ, אלא שהשמיט את פירושו של הד"נ בדברי אדה"ז כאן).

ואילו הרב הנ"ל דחק עצמו, בלא שום ראיה והכרח, לומר שכוונת אדה"ז שם היא שבכל מקום שישנה פרצה של ט"ז אמות נסתלקו המחיצות ונחשב כאילו יש רק שתי מחיצות. ובאמת דברי אדה"ז אינם סובלים כלל משמעות זו²⁶, כי מיירי במבוי רחב טז, וכשהמחיצות רחוקות חצי אמה מחלל השער עדיין יש להם דין רה"ר, אלא אם כן רחוקים אמה מרוחב חלל שער, וא"כ אם המחיצות רחוקות רק חצי אמה מחלל השער הרי עדיין יש שם רה"ר גמורה, ודל חצי אמה מכל צד (של טז אמה) ונמצא שרוחב הפרצה הוא טו אמות, וסמי מהכא פרצה של ט"ז אמות.

זאת ועוד, שהרב הנ"ל כתב בקונטרסו הראשון²⁷ וזה לשונו: "אלא נראה יותר שכוונת אדה"ז כפשוטה [שהסיבה לביטול המחיצות היא פרצה של טז אמה. א. ה.]. .. ובמילא פשטות דברי אדמה"ז נוטים יותר לומר שפירצת ט"ז אמה הויה דאורייתא, וא"כ בפשטות אין לסמוך על סברא זו [שהכוונה למקרה של סילוק מחיצות. א. ה.]. ואפי' היינו אומרים (אע"ג שאינו נראה בפשטות כלל) שמ"מ סברא הוא ועושה צד ספק". אם כן, מודה בעצמו שיש כאן לכל הפחות צד ספק שכוונת אדה"ז היא שלא כדבריו, ואתמהה! כאשר יש ספק בהבנת דברי אדה"ז, וישנה האפשרות להעמיד שדעתו היא כדעת הבית אפרים והמשכנות יעקב (כדלעיל), ובאופן שלא תהיה על כך קושיה מסוגיה מפורשת, איזו הצדקה יש להחזיק להלכה בהבנה אחרת בדעת אדה"ז, שתהיה דלא כגדולי האחרונים ומוקשית מהגמרא!?

ה. הראשונים פירושו ברמב"ם כעין ביאורנו בדעת אדה"ז

והנה הרמב"ם, הפוסק כחכמים (כדמוכח מדבריו בדין פסי ביראות), כתב²⁸ וז"ל: וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות, גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, אפילו יש בו כמה מילין, אם הוקף לדירה, כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה, כולן רשות היחיד גמורה הן". והרמב"ם לא כתב שהטעם הוא שנסתלקו ב' מחיצות, ואדרבה הרי כתב שישנן ד' מחיצות, ובכל זאת הביא המאירי²⁹ את דברי הרשב"א ועוד ראשונים שביארו בכוונת הרמב"ם שהמדובר בחומה שהיו בה רק שתי מחיצות (וכתבו שם שכן יפרש גם דברי הגמרא על ירושלים "אלמלי דלתותיה ננעלות" שלא היו שם ד' מחיצות), כי נסתלקו ב' מחיצות.

ותמה על תמה אקרא: הרי הרב זייאנץ ראה דברי המאירי וגם הביאם בקונטרסיו, והרי תוכן דברי הרמב"ם אחד הוא עם תוכן דברי אדה"ז הנ"ל ובכל זאת פירשו הראשונים בדבריו שאין הכוונה למקום שיש בו ד מחיצות, ומדוע עודנו ממאן לפרש כך בדברי אדה"ז? [ובפרט שבסימן

²⁴ עירובין צב, ב.

²⁵ נסמן לעיל בהערה 16. וכן למדו כל שאר הרבנים החשובים המנויים לעיל בסעיף ב.

²⁶ ובכלל למ"ד שרה"ר שנתקצרה הריהי רה"ר אין נפקא מינה כלל בין פרצה יג ושליש ובין פרצה טז אמות, כי בב' האופנים אם הפרצות מפולשות לאורך רה"ר יש שם דין רה"ר. וכן פסק אדה"ז להדיא בסימן שמה סעיף יב, וכתב שם שאפילו אם נתקצר עד עשר אמות הרי זו רה"ר (וכדעת הרשב"א), ועל כן כל דברי הרב זייאנץ תמוהין ומתמיהין.

²⁷ בעמ' 50. אחרי שהביא שם דברי הרמב"ם שבמדינה מוקפת חומה צריך דלתות, ודעת הראשונים שכוונת הרמב"ם למקרה של סילוק מחיצות, שנותרו רק ב מחיצות. והרב זייאנץ מסברה דנפשיה החליט שכוונת אדה"ז איננה למקרה של סילוק מחיצות אלא למקרה של פירצות טז אמות, ומדברי אדה"ז גופא מוכרח שלא כדבריו, עיין בכל זה בסעיף הבא (אות ה).

²⁸ שבת יד, א.

²⁹ לעירובין כ, א.

שס"ד³⁰ כתב אדה"ז להדיא כדברי הרשב"א, וז"ל: "ר' יוחנן ו, משום דלמסקנא בדף כב י"ל ד' כאן וס"ל דירושלים לא היו לה שם ד". וגם הערה זו הביא הרב הנ"ל בקונטרסו, אלא שדחק לפרש שהכוונה היא שנחשב שאין בירושלים ד' מחיצות מכיון שהיו שם פרצות של טז אמה, והדברים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו בדברי אדה"ז.

ופלא ע"ג פלא שהרב הנ"ל, שטרח לכתוב מאות דפים סביב נידון זה, כאשר כותב הנימוקים לפירושו בדברי אדה"ז, שזהו היסוד המוסד לכל דבריו, הריהו מתבטא בלשון "אכמ"ל³¹, כביכול לא מצא מקום וזמן לבאר נקודה זו!

לסיכום

כללו של דבר, שהרב בעל הקונטרס "מודעא רבה" לא השיב כלל על עיקר טענותיי כנגדו וכנגד קונטרסיו הראשונים, ועודנו מעמיד על דעתו לפרש דברי רבותינו אדה"ז והצ"צ כנגד גמרא מפורשת וכנגד דעת גדולי הראשונים והאחרונים, וכל זה בלא כל הכרח וראיה.

ואחרי שסתרנו כאן בקצירת האומר את עיקר ושורש כל דברי הרב הנ"ל, פטורים אנו מלעמוד ולהשיב על שאר דבריו, שכולם ענפים ופירות לזה העיקר שהרוח עוקרתו והופכתו על פניו.

³⁰ הערה לו.

³¹ וזה לשונו בקונטרסו הראשון (עמוד 50): "ועד"ז אין לפרש שהכוונה ל"סילוק מחיצות" ע"ד הגמ' בעירובין (צב, ב) כשב' מחיצות ממשיכים הלאה מהחומה, דעי"ז מסלקים מחיצות עומ"ר של החומה, דא"כ הול"ל לרבינו לבאר כן להדיא, ועוד הו"ל לחלק שהלכה זו דוקא בצירור זה. (בנוסף על שיש להבין עצם הדמיון להציר המבואר בגמ' עירובין, שאין ציר דידן דומה לציר המבואר שם. ואכמ"ל.)".